

Organizacijski oblici rada u dječjoj knjižnici

Zuzjak, Mateja

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:927584>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-11-27**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. u Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Informatologije

Mateja Zuzjak

Organizacijski oblici rada u dječjoj knjižnici

Završni rad

Mentorica: Doc. dr. sc. Ivana Martinović

Osijek, 2014.

SAŽETAK

Cilj ovog rada je predstaviti temeljne organizacijske oblike rada u dječjoj knjižnici te načine na koji se oni osmišljavaju, organiziraju i provode. Tema je obrađena na način da je prvo predstavljen kratak povijesni prikaz razvoja pedagoško-animatorskih aktivnosti u svijetu i u našoj zemlji, a posebni naglasak stavljen je na razvoj Dječjeg odjela Gradske knjižnice u Zagrebu, inače prvog dječjeg odjela u Hrvatskoj, čiji je rad poticajno djelovao na razvoj dječjeg knjižničarstva u drugim regijama Hrvatske. S obzirom na to da se danas sve više dječjem knjižničaru pripisuje uloga odgajatelja, voditelja različitih aktivnosti i animatora, u radu su predstavljene temeljne kompetencije, odnosno osobne i socijalne vještine, koje bi stručno osoblje dječje knjižnice moralo posjedovati kako bi programi koje osmišljava i provodi bili u skladu sa sve većim informacijskim, kulturnim i obrazovnim potrebama djece. Težište rada je na prikazu temeljnih značajki igraonice kao razvojnog programa te iznošenju karakteristika radionice kao suradničkog oblika rada koji tematski može biti oblikovan na mnogo načina. Sukladno tomu, u radu je objašnjeno pet vrsta radionica: radionice čitanja, lutkarske i dramske radionice, radionice pričanja priča, računalne radionice i ekološke radionice te je za svaku navedeno na koji način pospješuje razvoj djeteta. Rad donosi i rezultate istraživanja o zastupljenosti pojedinih oblika rada na dječjim odjelima županijskih matičnih narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: dječja knjižnica, kompetencije dječjeg knjižničara, igraonica, radionica, suradničko učenje

SADRŽAJ

1. UVOD	1
---------------	---

2. POJAVA I VAŽNOST PEDAGOŠKO-ANIMATORSKIH AKTIVNOSTI U DJEČJOJ KNJIŽNICI.....	3
3. KOMPETENCIJE DJEČJEG KNJIŽNIČARA	4
4. TEMELJNI ORGANIZACIJSKI OBLICI RADA U DJEČJOJ KNJIŽNICI	6
4. 1. IGRAONICA	6
4. 1. 1. OBLICI RADA U IGRAONICI	7
4. 2. RADIONICA	8
4. 2. 1. VRSTE RADIONICA.....	10
a) Radionice čitanja.....	10
b) Lutkarske i dramske radionice	11
c) Radionice pričanja priča.....	12
d) Računalne radionice.....	14
e) Ekološke radionice	15
5. ISTRAŽIVANJE ZASTUPLJENOSTI ORGANIZACIJSKIH OBLIKA RADA NA DJEČJIM ODJELIMA ŽUPANIJSKIH MATIČNIH NARODNIH KNJIŽNICA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	16
5. 1. ZAKLJUČAK ISTRAŽIVANJA	19
6. ZAKLJUČAK	20
7. LITERATURA.....	22

1. UVOD

Nagli razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije prouzrokovao je promjene u načinima dostupnosti, prijenosa, organizacije i vrednovanja informacija. Tehnologija je danas neizostavan dio svakog uspješnog poslovanja, pa tako i knjižničnog. Na knjižničarstvo za djecu danas se gleda iz perspektive ljudskih prava, što je velika promjena u odnosu na same početke dječjeg knjižničarstva kada je orijentacija poglavito bila na zadovoljavanju korisnikovih potreba za relevantnim informacijama. Dječja knjižnica danas mjesto je koje omogućuje korisnicima prepoznavanje i odgovaranje na njihove potrebe informacijskog, kulturnog ili edukativnog karaktera te isto tako, u knjižnici je omogućen pristup različitim medijima i pružanje zabavnih sadržaja. Ono što je veoma važno jest činjenica da se djelatnost knjižnica za djecu odražava na djecu danas, ali i na korisnike knjižnice u budućnosti. Sukladno tomu, djecu je potrebno pratiti u njihovu razvoju, od njihovih prvih susreta s pisanom riječi, zatim perioda kada se ona najviše koristi u svrhu osobnog razvoja, do one najstarije dobi u kojoj knjižnica i knjige dolaze do korisnika jer on više ne može u knjižnicu.¹ Promjene u dječjem knjižničarstvu ogledaju se u nekoliko područja djelovanja dječje knjižnice. Promjene su nastale u pogledu dobne strukture korisnika gdje je donja dobna granica ukinuta, a s tim u vezi omogućeno je sudjelovanje roditelja u aktivnostima koje se odvijaju u knjižnici. Velike promjene također su se dogodile u pogledu građe koju knjižnica nudi. Naime, danas se potiče veća raznovrsnost fonda u čijem sastavu bi, osim tiskanih materijala, trebali biti i neknjižna građa te odgovarajuća oprema koja će omogućiti njezino korištenje. Sukladno navedenom, dječji knjižničar mora osigurati da literatura koju dječja knjižnica posjeduje odgovara na specifične potrebe djece te da bude popraćena odgovarajućim knjižničnim pomagalicama koja će djeci omogućiti samostalno pretraživanje i snalaženje u fondu. Ono što je za dječje knjižnice od iznimne važnosti jesu promjene koje se ogledaju u razvoju pedagoško-animatorskih aktivnosti i programa. Aktivnosti i programi koji se organiziraju za djecu obuhvaćaju brojna područja ljudskog znanja te su vrlo često multimedijalnog karaktera. Naime, sve više se potiče kreativnost kod djece, uvažavaju se njihovi interesi i sklonosti, metode rada su interaktivnog, participativnog i suradničkog karaktera, a oblik rada je pretežno radionički.² Također, prostor knjižnice mora biti lako prepoznatljiv djetetu te

¹Usp. Stričević, Ivanka. Strategije razvoja knjižnica za djecu : sadržajna i informacijska prohodnost. // Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin/ glavni i odgovorni urednik Marijan Kraš. Varaždin : Gradska knjižnica i čitaonica "Metel Ožegović", 1998. Str. 282.

²Usp. Stričević, Ivanka. Dječja knjižnica ukorak s vremenom. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 8.

posebno uređen namještajem koji je prilagođen djeci. Promjene koje su se dogodile u pogledu dobne strukture korisnika, građe i aktivnosti odražavaju se na rad informacijskog stručnjaka koji svojim znanjima i vještinama mora zagovarati cjeloživotno učenje te poticati usavršavanje korisnika u pogledu funkcionalne, vizualne, digitalne i medijske pismenosti.³

³Usp. Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 7.

2. POJAVA I VAŽNOST PEDAGOŠKO-ANIMATORSKIH AKTIVNOSTI U DJEČJOJ KNJIŽNICI

U javnoj se dječjoj knjižnici igroteka s igraonicom prvi put pojavljuje u SAD-u, a ubrzo nakon nje, 1973. godine, u Narodnoj knjižnici u Brightonu, u Velikoj Britaniji⁴. Svjetska iskustva pokazuju da su narodne knjižnice postepeno prilagođavale svoje usluge i programe djeci, što je razlika u odnosu na našu zemlju u kojoj je razvoj išao obrnutim slijedom. Iskustva hrvatskih knjižnica ukazuju na to da su igroteke s igraonicom i radionice osmišljavane i provođene kao kompenzacijski programi jer su nastajali u vrijeme kada se svakom djetetu, koje nije polaznik vrtića, nastojalo omogućiti sudjelovanje u barem jednom od izvaninstitucionalnih programa kako ne bi bilo zakinjuto za odgovarajuće izvanobiteljske poticaje⁵. Osnivanje prvog Dječjeg odjela u sklopu Gradske knjižnice u Zagrebu, 16. 10. 1950. godine, označilo je prekretnicu u poimanju informacijsko-referalne zadaće koju knjižnica ima u pogledu djece i mladih. Dječje knjižnice su u to vrijeme bile suočene s padom članstva i tragale su za odgovarajućim oblicima rada koji bi im osigurali buduće korisnike. Sukladno tomu, pojavljuje se zamisao o organiziranim programima u narodnoj knjižnici. Prvi programi u okviru Knjižnice Medveščak bili su sastanci pod nazivom "dječji kružoci" koji su podrazumijevali razgovor o dječjoj knjizi i njihovim autorima te poticali djecu na literarno izražavanje.⁶ Također, počinje se provoditi čitanje i pričanje priča koje je bilo popraćeno aktivnostima kao što su gluma i ples. Isto tako, počinju se održavati i kvizovi, a prvi je održan 1972. godine. Samo godinu dana nakon pojave kviza, započele su i projekcije crtanih filmova "filmoteke 16", koje su pobudile velik interes kod korisnika knjižnice. Osim toga, često su se održavali susreti s piscima i ilustratorima, a nerijetko i različite svečanosti te izložbe. Nešto kasnije, 1976. godine, na Odjelu se otvara prva igroteka s igraonicom. Nabavljene igračke omogućile su provedbu dramskih i lutkarskih radionica te je za te i slične namjene otvoren "kutić igara". Također, promjene u pogledu organizacijskih oblika rada s djecom bile su uvjetovane osnivanjem Multimedijskog centra 1984. godine.⁷ S pojavom računala i audiovizualne građe broj korisnika na Dječjem odjelu se povećao, a suradnja s odgojno-obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici je poboljšana. Isto tako, važno je istaknuti uvođenje eksperimentalnog programa rada s roditeljima "Druženje djece i odraslih",

⁴Usp. Stričević, Ivanka. Igraonice i igroteke- podrška obiteljskom odgoju. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta 8 (2006), 1, str. 207.

⁵Isto, str. 208.

⁶Usp. Čičko, Hela. Kako je rastao i razvijao se Odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/ priredila: Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 19.

⁷Usp. Štefančić, Silko. Kronologija i postojanja i rada Multimedijskog centra Gradske knjižnice u Zagrebu (1984-1999). // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/priredila: Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 27.

koji je ubrzo postao dio redovite djelatnosti dječjeg odjela Knjižnice. Prekretnicu u poimaju zadaća dječje knjižnice označili su *Standardi za narodne knjižnice*, objavljeni 1990. godine, koji daju legitimitet predškolskom djetetu kao korisniku knjižnice te uvažavaju njegove specifične potreba s obzirom na fond knjižnice, organizaciju rada, prostorne uvjete i stručni profil djelatnika⁸. Prema podacima ankete koju je 2002. godine provela Komisija za dječje knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva, gotovo je svaka dječja knjižnica imala izdvojen i opremljen prostor za rad s djecom, neovisno radi li se o igraonici ili različitim vrstama radionica⁹.

Pedagoško-animatorske aktivnosti još su u drugoj polovici 20. stoljeća prepoznate kao neophodne u radu s djecom i mladima, a njihova primjena, uz sustavno nadograđivanje i poboljšavanje, održala se do današnjih dana. Naime, kroz pedagoško-animatorske aktivnosti sjedinjuju se funkcije knjižnice kao obavijesnog središta i kulturne, edukativne i zabavne ustanove¹⁰. Korisni učinci uvođenja ovih djelatnosti u javnu dječju knjižnicu mogu se sagledavati sa pozicije knjižnice u pogledu porasta broja članova i pojačanog korištenje drugih usluga knjižnice, sa pozicije djeteta, kod kojeg se potiče stjecanje čitateljskih navika i navika korištenja knjižnicom, ali i sa pozicije roditelja koji se na taj način dodatno obrazuju u pogledu roditeljskih funkcija¹¹. Isto tako, važno je istaknuti potrebu za stalnim stručnim usavršavanjem dječjeg knjižničara jer ono uvelike pospješuje usklađivanje usluga i programa s promjenama koje se, potaknute razvojem informacijske i komunikacijske tehnologije, odvijaju u području dječjeg knjižničarstva.

3. KOMPETENCIJE DJEČJEG KNJIŽNIČARA

Suvremena dječja knjižnica je moderno opremljen knjižnično-informacijski centar čiji zaposlenici nastoje svoja raznovrsna znanja i sposobnosti integrirati u informacijsko opismenjavanje građana svoje lokalne zajednice. Od dječjeg knjižničara u današnje se vrijeme očekuje mnogo više nego tek pronaći relevantnu informaciju za svog korisnika. Dječji knjižničar mora poučavati djecu o korištenju knjižničnih alata i izvora te ih poticati na samostalno prikupljanje informacija, što pogoduje razvoju istraživačkih vještina kod djeteta. Kako bi dječji knjižničari što učinkovitije odgovarali na potrebe djece, potrebna je suradnja s roditeljima i

⁸Usp. Stričević, Ivanka. Nav.dj. 2006. Str. 209.

⁹Isto.

¹⁰Usp. IFLA-in i Unesco-ov manifest za narodne knjižnice, 2006. Str. 32. URL: <http://archive.ifla.org/faife/policy/iflastat/Internet-ManifestoGuidelines.pdf> (2014-04-30)

¹¹Usp. Stričević, Ivanka. Nav. dj. (b) Str. 207.

drugim odraslim osobama koje su uključene u živote djece¹². Kako bi se djeci, roditeljima i odgojiteljima pomoglo u identifikaciji i odabiru materijala i usluga u skladu s njihovim interesima i sposobnostima, dječjim knjižničarima se preporučuje provođenje informacijskih intervjua i intervjua u području savjetodavnog rada za čitanje¹³. Svjestan da stvara i usmjerava budućeg kulturnog čitatelja, dječji knjižničar osim potrebnih znanja iz struke, mora posjedovati znanja iz dječje psihologije i pedagogije te biti u toku s aktualnim trendovima, novim tehnologijama, pitanjima, te istraživanjima u području dječjeg knjižničarstva. Dječji knjižničar sve se češće nalazi u ulozi odgajatelja, voditelja različitih aktivnosti te animatora koja od njega zahtjeva osobne i socijalne vještine. Sposobnost rješavanja sukoba i poticanje suradničkog učenja neke su od odlika socijalnih vještina, dok je kao važne osobne vještine potrebno navesti smisao za humor, komunikacijske vještine, sposobnost poticanja akcija, motiviranost za usvajanje novih znanja i vještina te stalno stručno usavršavanje.¹⁴ Također, najmlađe korisnike potrebno je poticati na korištenje informacija u virtualnom okruženju, a jedna od strategija u tom pogledu jest osigurati pristup internetu na računalima u knjižnici¹⁵. Sukladno tomu, dječji knjižničar mora sustavno usavršavati svoje računalne i tehnološke vještine kako bi ih mogao inkorporirati u usluge i programe koje osmišljava i provodi. Također, dječji knjižničar mora biti sposoban uključiti se u mrežu s drugim organizacijama i ustanovama u lokalnoj zajednici radi savjetovanja i poboljšanja kvaliteta građe, usluga i aktivnosti koje knjižnica nudi. Primjerice, uz dječje vrtiće i ambulante, škole su važni partneri dječje knjižnice. Suradnjom škola i dječjih knjižnica čitanje se, sa osnovne obrazovne obveze, stavlja na razinu užitka i razonode. Rad sa školskom djecom logično se nastavlja na rad s djecom predškolske dobi. Suradnja knjižničara i zaposlenika u školi od velike je važnosti upravo u razdoblju djetinjstva, jer tada školarci počinju redovno posuđivati knjige. Najpogodnije osobe za uspostavljanje takve veze su školski knjižničar, pedagog ili pak neki od predmetnih nastavnika. Naime, narodna knjižnica i škola imaju nešto zajedničko. Narodnoj knjižnici i školi je nastojanje da dijete što više vremena provede u pedagoško osmišljenim organizacijskim oblicima rada. Sukladno navedenom, djeci školske dobi nastoji se pristupati na što kreativniji način. Neki od pedagoško-animatorskih oblika rada s djecom koji se nastoje ponuditi su: susreti s književnicima i ilustratorima, sastanci literarnih grupa, satovi lektire s naglaskom na veću interaktivnost i uporabu multimedije,

¹²Usp. Walter, Virginia A. Children & libraries : getting it right. Chicago : American Library Association, 2001. Str. 123.

¹³American Library Association. Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries, 2009. URL: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alsccorecomps> (2014-05-01)

¹⁴Usp. Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Str. 13-14.

¹⁵Usp. Walter, Virginia A. Twenty-First-Century Kids, Twenty-First-Century Librarians. Chicago: American Library Association, 2010. Str. 16-17.

tematska predavanja, izložbe knjiga i drugih materijala, prezentiranje i analiza dječjih časopisa, kvizovi znanja, dramske i glazbene priredbe, fond društvenih igara.¹⁶

4. TEMELJNI ORGANIZACIJSKI OBLICI RADA U DJEČJOJ KNJIŽNICI

4. 1. IGRAONICA

Igrajući se dijete prelazi dimenzije realne stvarnosti i prelazi u svijet koji je samo njemu znan, svijet mašte. Dijete za vrijeme igre razvija stvaralačke vještine i posebne interese te produbljuje emocionalno stanje. Za velik broj predškolske djece koja ne mogu boraviti u dječjim vrtićima, danas postoje druge ustanove koje im omogućuju igru i druženje, a jedna od njih svakako je knjižnica. Suvremene dječje knjižnice, osim literature za djecu kao što su primjerice slikovnice, nude i igračke. Igračka je od davnina poznata kao sredstvo igre, suigrač, partner u igri te prijatelj djetetu.¹⁷ Vrijeme nije promijenilo temeljne značajke igračke kao predmeta ili materijala koji u djetetu izaziva sreću te osjećaj samoaktualizacije. Isto tako, igračka je sredstvo pomoću kojeg djeca uče te je stoga prepoznata kao važan element u pedagoškoj djelatnosti. Štoviše, igračka je danas u službi odgoja.

Igračke se u knjižnici koriste u sklopu različitih organiziranih aktivnosti odgojno-obrazovnog karaktera, ili kraće rečeno, u sklopu igraonica, a međusobno se razlikuju po načinu upotrebe, materijalu, prilagođenosti određenim dobnim skupinama te funkcionalnoj vrijednosti. Igraonica omogućuje djetetu igru s odabranim igračkama samostalno ili s drugom djecom i to uz suradnju voditelja igraonice, roditelja ili drugih članova obitelji. Igra u igraonici stavlja djecu u ravnopravan odnos, postavlja jednake zahtjeve svakom prisutnom, pa tako svako pojedino dijete dobiva svoje mjesto i ulogu, ima jednaka prava, ali također i preuzima odgovornost za svoje postupke. Igraonica kod djeteta pospješuje razvoj intelektualnih sposobnosti i emocionalnu uravnoteženost te isto tako, omogućuje djetetu razvoj socijalnih vještina, vještina rada u timu te doprinosi ukupnom stvaralačkom djelovanju. Pošto se igraonice u velikom broju slučajeva pojavljuju u sklopu igroteka, u knjižnicama je omogućena posudba igračaka koja može biti vođena stručnim znanjima knjižničara. Preporuku u odabiru igračaka svakako olakšava

¹⁶Usp. Bučević-Sanvicenti, Lorenka. Uloga knjižničara u usvajanju znanja kod djece i mladeži. // Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje 4, 1-2 (2000), str. 54.

¹⁷Usp. Kovač, Višnja. Uloga i mjesto igračke u dječjoj knjižnici. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik / priredila: Janka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 104.

računalna obrada istih jer je na taj način omogućeno davanje konkretnih informacija o pojedinoj igrački koja je dostupna za posudbu. Primjer dobre prakse je Knjižnica Medveščak koja izrađuje poseban katalog za roditelje koji daje dodatna objašnjenja i slikovne prikaze.¹⁸ Neupitno je da su igraonica i igroteka od velike važnosti za dječju knjižnicu te lokalnu zajednicu. Igračke djeci omogućuju da se u knjižnici osjećaju ugodnije i slobodnije, a ostalim članovima obitelji da sudjeluju u igri svoje djece na kvalitetan i pedagoški usmjeren način.

4. 1. 1. OBLICI RADA U IGRAONICI

Broj pristigle djece kriterij je za određivanje odgojno-organizacijskog oblika rada koji će se primijeniti u igraonici te se tako razlikuju: zajedničke igre, igre u manjim grupama, igre i aktivnosti u parovima te individualne igre.¹⁹ Neovisno o tome koji se odgojno-organizacijski oblik primjenjuje, na voditelju igraonice je da organizira djecu, potiče ih i usmjerava te da podiže kvalitetu igre na višu razinu. Dakako, kada se voditelja igraonice stavi u kontekst knjižnice, od njega se očekuje da dječju igru učini zanimljivom i poučnom koristeći uz igračke dodatnu građu kao što su, primjerice, edukativne slikovnice.

Zajedničke igre podrazumijevaju da se djeca okupe i istovremeno bave određenom aktivnosti i to uz neposredno usmjeravanje voditelja.²⁰ Ovaj oblik aktivnosti zahtijeva od djeteta razvijene socijalne i komunikacijske vještine te se upravo zato češće primjenjuje kod starije predškolske djece. Aktivnosti ovakvog tipa često su potaknute prethodnim pripovijedanjem voditelja igraonice. U knjižnici, voditelj igraonice kao predloške za zajedničke igre koristi dostupnu literaturu te djeci objašnjava ili opisuje neki predmet, pojavu ili događaj. Ono što slijedi nakon toga često su aktivnosti koje su tematski povezane s objašnjavanjem ili opisivanjem entitetima.

Igre u manjim grupama predstavljaju jedan od neformalnih oblika rada u igraonici. Grupe se formiraju prema načelu slučajnosti, a grupe najčešće imaju pet do šest članova. Ovaj oblik rada specifičan je po tome što djeca dogovorom međusobno prihvaćaju pojedine uloge, zadatke i sadržaje igara.²¹ Dogovor se može bilo kada u toku igre mijenjati te se u igru mogu unositi nove igračke. To omogućuje djetetu samostalan odabir igračaka i materijala te se unaprjeđuje suradnički odnos među djecom. Isto tako, uloga dječjeg knjižničara može biti bitna ukoliko se

¹⁸Isto, str. 106.

¹⁹Usp. Igraonica i igroteka : priručnik za osnivanje i rad/ Bručić-Dvoršak, Stanka [et al.]. Zagreb : Savez društava Naša djeca, 1983. Str. 67-69.

²⁰Isto, str. 67.

²¹Isto, str. 68.

djeca u jednom trenutku prestanu snalaziti i trebaju poticaj. Tada knjižničar može, sukladno iskazanim interesima, djeci preporučiti igračke ili prigodnu dječju literaturu.

Igre i aktivnosti u parovima predstavljaju još jedan od temeljnih oblika rada u igraonici. To je inicijalni stupanj interakcije u uvjetima grupnog okupljanja djece.²² Naime, igre i druženje dvoje djece potiče uključivanje djece u zajedničke igre. Igre u parovima nerijetko sadržavaju pravila, stvaralački su usmjerene i teže ostvarenju zajedničke ideje. Igrama i aktivnostima u parovima često prethode individualne igre koje voditelj igraonice koristi za međusobno upoznavanje djece i postepeno uključivanje pojedine djece u igre s partnerom te u grupne igre sa svom djecom. Individualne igre najčešće se odvijaju prilikom dolaska djeteta u igraonicu. Tada dječji knjižničar može ispitati njegove trenutne interese te mu dati odgovarajuću igračku na raspolaganje.

Bitno je naglasiti kako se zajedničke igre, igre u manjim grupama, igre i aktivnosti u parovima te individualne igre tijekom susreta isprepliću te da odabir oblika koji će biti primijenjeni ovisi o nekoliko čimbenika. Najvažnije je definirati koliko djece je pristiglo u igraonicu, kakva je dobna struktura djece, kakva je emocionalna zrelost djece te koji su uvjeti za igru. Uspješnost igraonice u velikoj mjeri ovisi o načinima na koje voditelj nastoji pridobiti djecu za neku organiziranu aktivnosti, koliko kreativnosti ulaže u njeno osmišljavanje te o njegovim vještinama rada sa djecom.

4. 2. RADIONICA

Radionica je oblik suradničkog učenja i poučavanja koji je usmjeren na sudionike s ciljem stjecanja određenih znanja i vještina ili izrade određenog konkretnog proizvoda i to uz usmjeravanje voditelja radionice. U Radionici, neovisno kojeg je tipa, naglasak se stavlja na proces i način rada, a ne isključivo na izvršenje cilja.²³ Radionica je idejno zamišljena kao oblik rada koji ni na kojoj osnovi nije diskriminatornog karaktera te u kojem je zajednički rad sudionika stavljen u prvi plan. Sukladno tomu, jedna od temeljnih odrednica radionice je kooperativno ili suradničko učenje koje je implementirano i u aktivnosti koje se osmišljavaju i provode u dječjoj knjižnici. Naime, pojam suradničko učenje javlja se nasuprot pojmu natjecateljsko učenje.²⁴ Temeljne razlike ogledaju se u pristupu problemu koji se u slučaju

²²Isto.

²³Usp. Vidović, Stanislava; Radovanović, Marija. Radionica- o čemu je reč? URL: http://www.ceoor.kg.edu.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=39&Itemid=15 (2014-03-10)

²⁴Usp. Kadum-Bošnjak, Sandra. Suradničko učenje. // Metodčki ogledi 19, 2, (2012), str. 182.

suradničkog učenja odvija kroz razgovor i djelatnost više sudionika, dok se u natjecateljskom učenju temelji na osobnom angažmanu pojedinca koji poticaj za pristup izazovima poglavito nalazi u prijašnjim iskustvima, odnosno uspjesima. Također, suradničko učenje utječe na samopouzdanje članova grupe jer u grupi svi mogu pronaći svoju ulogu, neovisno o tome usvajaju li znanja i vještine brzo ili su povučeni i strašljivi. Nadalje, u radionici se mogu ispreplitati različiti oblici učenja. Uz aktivnu metodu učenja koja se odnosi na razvoj intelektualnih i motoričkih sposobnosti, pojavljuje se metoda iskustvenog učenja koja podrazumijeva stjecanje osobnog iskustva u kontekstu određenog novog sadržaja.²⁵ Isto tako, u radionici se naglasak stavlja na razmjenu iskustva među sudionicima, što dodatno obogaćuje svakoga od njih. Sudionici unutar grupe uče i po modelu promatrajući aktivnosti drugih članova ili pak voditelja radionice što nerijetko utječe na njihovu vlastitu motivaciju i djelovanje.

Dječja knjižnica radionicama pristupa na kreativan način, koristeći literaturu i materijale za djecu kao poticaj izražavanju i djelovanju. Radionica, kao i drugi organizacijski oblici rada, pretpostavlja postavljanje određenih pravila koja su neophodna za funkcionalnu provedbu zadataka. Prije svega, potrebno je definirati pravila ponašanja u radionici te istaknuti posljedice nepoštivanja tih pravila. Pravila u radionici su brojna, a uglavnom se odnose na ravnopravnost u izjašnjavanju i uvažavanju mišljenja i stajališta njezinih sudionika. Ravnopravnost u izjašnjavanju ostvaruje se kružnim rasporedom sjedenja koji svim sudionicima osigurava iste mogućnosti, a voditelju uvid u tijek radionice. Prije konkretnog provođenja radionice, potrebno je stvoriti dobro ozračje u kojemu će se sudionici osjećati pozitivno. Praksa je pokazala kako se odgovarajuće ozračje može postići prigodnim igrama za upoznavanje i drugim igrama koje u središte stavljaju interakciju, što u konačnici rezultira povećanim povjerenjem između sudionika unutar grupe. Što se konkretne pripreme radionice tiče, prvi korak je definiranje tema, sadržaja i materijala kako bi se ispunili postavljeni ciljevi radionice.²⁶ Tema radionice je određena vrstom radionice te bi trebala proširiti i obogatiti postojeće znanje sudionika u pogledu nekog područja. Nakon što je tema definirana, voditelj radionice vođen svojim stručnim znanjem i iskustvom, treba odabrati sadržaje koji će pospješiti obradu teme te ju učiniti primjenjivom u pogledu kreativnog izražavanja. Važno je istaknuti da voditelj regulira uvjete i aktivnosti radionice, a ne njezine sudionike. Isto tako, uloga mu je motivirati sudionike na misaone i praktične aktivnosti u kojima će oni razviti nova znanja i vještine. Posljednji čimbenik u pripremi radionice je odabir materijala, koji je od presudne važnosti u provedbi radionica kreativnog tipa.

²⁵Usp. Vidović, Stanislava ; Radovanović, Marija. Nav. dj.

²⁶Usp. Martinko, Jasna. Radionica- metoda interaktivnog učenja i poučavanja odraslih. // Andragoški glasnik: glasilo Hrvatskog andragoškog društva 16, 2, (2012), str. 167.

4. 2. 1. VRSTE RADIONICA

Radionica je prilagodljiv i u različita pedagoška okruženja primjenjiv oblik učenja i rada, čija je temeljna svrha osigurati djeci kvalitetno provođenje slobodnog vremena, slobodu izražavanja, slobodu izbora druženja i kreativno izražavanje. U dječjim knjižnicama najčešće se provode: radionice čitanja, lutkarske i dramske radionice, radionice pričanja priča, računalne radionice i ekološke radionice.

a) Radionice čitanja

Pravo na pismenost i čitanje danas je nužan preduvjet za ostvarivanje intelektualnih sloboda pojedinca. Naime, te slobode ogledaju se u području izražavanja i pristupa informacijama te korištenju svim medijima. Sposobnost čitanja u današnje vrijeme označava sredstvo obrane pred ideološkim manipulacijama te je kao takvo neophodno za ravnopravno i svrsishodno sudjelovanje u društvenoj zajednici. Knjižnice, kao ustanove primarno orijentirane na osiguravanje dostupnosti različitih izvora informacija, imaju važnu ulogu u poticanju i realiziranju programa i aktivnosti za razvoj pismenosti i čitanja. Sukladno tomu, broj zadaća dječjeg knjižničara raste, a težište je poglavito na odgajanju stvaralačkog i kreativnog čitatelja. Dječja knjižnica tako postaje mjesto u kojemu je inovativan i maštovit pristup knjizi od strane knjižničara ključan za buđenje i razvijanje interesa za čitanje.

Prije nego što voditelj krene u provedbu radionice čitanja, poželjno je provesti uvodne igre koje su prilagođene dobi sudionika. Uvodne aktivnosti za mlađu djecu voditelj obično temelji na dječjim igrama, pjesmama, brojalicama, brzalicama, rugalicama ili pak uspavankama, dok su za starije dobne skupine djece predviđene igre sa složenijim jezičnim zadaćama.²⁷ Nakon što su provedene uvodne igre, voditelj radionice najavljuje naslov radionice te ga detaljnije obrazlaže. Potom, voditelj počinje čitati kratki literarni ulomak, a skupina ga sluša. To može biti anegdota iz svakodnevnog života zajednice, literarni sastav nekog učenika, narodna bajka, basna, legenda, mit ili slično, po slobodnom izboru voditelja koji se vodio interesima djece te procijenio primjerenost građe određenim dobnim skupinama.²⁸ Zatim, sudionici čitaju (ukoliko netko od sudionika ne zna pomaže mu knjižničar), svaki pojedinačno, otisak pročitano g teksta i pokušavaju ga naučiti za prepričavanje. Sljedeći korak tiče se shvaćanja, razumijevanja i

²⁷Usp. Franković, Đuro. Taši, taši, tanana! : dječje igre, pjesme, brojalice, uspavanke, brzalice i rugalice. Pečuh : Hrvatski institut, 1994. Citirano prema: Barath, Arpad. Korak po korak do prava djeteta : priručnik za kreativne susrete s djecom u radionicama dječjeg odjela narodne knjižnice. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba : Gradska knjižnica Zagreb, 1999. Str. 25.

²⁸Usp. Barath, Arpad. Nav. dj. Str. 27.

rasuđivanja pročitano, a temelji se na prepričavanju izvornog literarnog ulomka. Dakako, voditelj vrednuje prepričano po cjelovitosti i na stilističkoj razini te nastoji razvijati kod djeteta jezične kompetencije, kao što su primjerice oblikovanje fonema, artikulacija glasova, oblikovanje riječi i rečenica te kontrola glasa.²⁹ Nakon što su svi sudionici prepričali tekst, slijedi likovno prikazivanje pročitano i to na način da svaki sudionik pojedinačno ilustrira njemu najdojmljiviji detalj iz odabranog ulomka te uz njega napiše pripadajuću misao. Ono što slijedi nakon likovnog izražavanja je izložba svih nastalih likovnih radova, cilj koje je uz kratka objašnjenja autora prezentirati nastale radove. Također, osim kao podloga za likovno izražavanje, pročitani tekst može biti poticaj za brojne druge aktivnosti, kao što su pisanje igrokaza i pjesama, osmišljavanje lutkarskih i dramskih igara i slično.

b) Lutkarske i dramske radionice

Dječja igra polazište je u samoostvarenju svakog djeteta. Dijete, kao izvor za svoju kreativnost i stvaralački izražaj, koristi maštu te se na taj način oslobađa i prilagođava svijetu odraslih. U današnje vrijeme, kada je računalna i druga tehnologija pronašla svoje mjesto u životima djece, nekadašnji pristup dječjoj igri koji se temeljio isključivo na igračkama kao da je pao u drugi plan. Upravo zbog povećanog korištenja računala, potrebno je ustrajati na pomno osmišljenim igrama koje će kod djece poticati i razvijati umijeća govorenja i slušanja, oblikovanje umjetničkog smisla i svijest o vlastitoj ulozi i odgovornosti u određenim situacijama.

Polazeći od toga da je dječja igra svoje mjesto pronašla u knjižnicama, od velike je važnosti znati uspostaviti vezu između knjiga i uobičajenih igračaka. Dijete koje je u prostor knjižnice uvedeno kroz igru, s većim će zadovoljstvom posegnuti za slikovnicama i knjigama. U korpusu igračaka koje dječja knjižnica nudi, nalaze se lutke koje mogu biti inspirativne za osmišljavanje i organiziranje lutkarskih izvedbi za predškolsku i mlađu osnovnoškolsku djecu. Naime, prednost lutke kao predmeta za igru je u tome što ju dijete može izraditi i to od materijala koji su lako nabavljivi, kao što su primjerice papir, karton, bočice, stiropor, tkanina, tikvice i slično. Na taj način, djetetu je omogućena sloboda u odabiru i izradi lutke te dat svojevrsni poticaj da se kroz lutku ostvari i prezentira na način koji njemu odgovara. Dijete u knjižnici motivaciju za lutkarske igre pronalazi u dostupnoj knjižničnoj građi te prodire u sadržaj književnog djela i oživotvoruje ga uživljavanjem u ulogu određenog lika. Za djecu u knjižnici može se napraviti pozornica koja će djeci i njihovim roditeljima služiti kao kutak namijenjen

²⁹Isto, str. 25.

lutkarskim izvedbama pročitanih igrokaza, pjesama, bajki i priča.³⁰ Na taj način sudionicima lutkarske igre, ali i gledateljima, omogućen je bogatiji doživljaj same izvedbe. Osim za lutkarske igre, književni tekst kao otvoreno umjetničko djelo, može služiti i kao predložak za dramske oblike izražavanja na pozornici za koji posebno pokazuju interes starija osnovnoškolska djeca. Dakako, želje i interesi djece su primarni za odabir književnog djela, ali knjižničar, dakako, ima savjetodavnu ulogu u usmjeravanju djeteta. Kao prikladni predlošci za dramsku igru, osim klasičnih djela književnosti, kao što su romani, pripovijetke, basne, bajke i slično, mogu se koristiti i konkretni dramski tekstovi. Činjenica da dramski tekstovi u sebi već sadržavaju definirane likove i događaje, olakšava organizaciju i pripremu same igre. Ono što je važno jest prije početka dramske igre odrediti koje djelo koje će biti scenski izvedeno te ga zajedno s djecom potražiti na policama. Potom, potrebno je odrediti koji dio teksta će se prikazivati na sceni te definirati podjelu uloga, prigodnu popratnu glazbu, kostime, potrebne rekvizite i izgled scene. Nakon toga, književno djelo se čita, ili se gleda njegova crtana verzija. Prije samog početka dramatizacije, poželjno je uvježbavanje čitanja teksta i učenje istog napamet kako bi se dijete za vrijeme scenske izvedbe osjećalo što sigurnije. Neupitno je da scenske igre u knjižnici, bilo da se radi o lutkarskim ili dramskim predstavama, predstavljaju kreativan način na koji djeca mogu pristupiti književnim djelima i to kroz druženje i usuglašavanje s drugim prisutnim sudionicima, što pridonosi razvoju društvene svijesti kod djece.

c) Radionice pričanja priča

Pričanje priča jedna je od neizostavnih aktivnosti koje se organiziraju i provode u dječjoj knjižnici. Kroz priču pred dijete se stavlja velik broj različito okarakteriziranih likova i raznovrsnih događaja uz pomoć kojih dijete upoznaje svijet oko sebe te razvija percepciju uzročno-posljedičnih veza u međuljudskim odnosima. Također, dijete kroz priču upoznaje vrijednosti prema kojima se oblikuju životni ciljevi i odluke, koje se kroz aktivnosti nakon pričanja priča, u razgovoru ili kreativnom izražavanju, nastoje dodatno predočiti i naglasiti. Radionicu pričanja priča, drugog naziva "pričaonica", osmišljava i provodi knjižničar ovisno o broju sudionika, njihovim interesima i dobnoj strukturi. Pričaonice su izvorno zamišljene kao radionice namijenjene pričanju priča napamet u kojima se kroz usmenu riječ nastoji uspostaviti kontakt sa slušateljima-gledateljima. Da bi uspješno prenio priču i zadržao njezinu vjerodostojnost, govornik se u pričaonici, osim usmenom riječi, služi improvizacijama i

³⁰Usp. Gašparac, Biserka. Igramo se kazališta ili književni tekst kao podloga za dramsku igru u knjižnici. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 88.

dramatizacijama, sve kako bi ga publika što bolje razumjela. U nekim tradicijama (npr. ruske pričaonice), za vrijeme priče u prostoriju ulaze kostimirani "stvarni likovi" iz priče, koji služeći se pantomimom ili dijalozima, kod slušatelja pojačavaju doživljaj sveukupnog pričanja priče.³¹

Postoji nekoliko tipova pričaonica koje su svoju primjenu našle u dječjoj knjižnici, a međusobno se razlikuju po načinu provedbe, korištenim materijalima te ciljanom efektu koji se nastoji postići kod slušatelja. Pričaonice koje za osnovu imaju "vođeno čitanje priča" često se provode u dječjoj knjižnici. Pričaonice tog tipa su biblioterapijskog karaktera te je njihov cilj smanjiti emocionalnu napetost kod slušatelja i odgovoriti na pitanja u vezi opće-razvojnih ili prilagodbenih problema.³² Sukladno tomu, od voditelja se očekuje da posjeduje znanja iz područja pedagogije, psihologije i psihoterapije. Također, ako se uzme u obzir da "vođeno čitanje" stavlja naglasak na ciljanu i planiranu uporabu književnih djela, potrebno je da voditelj djela koje namjerava koristiti poznaje na simboličkoj i semantičkoj razini. Po završetku biblioterapijskih radionica, korišteno književno djelo se uprizoruje kroz scenske izvedbe slušatelja kako bi se na kreativan način iznio zaključak ili pouka. Nadalje, za skupine ili šire zajednice koje su posvjedočile nekoj elementarnoj nepogodi ili masovnoj katastrofi organiziraju se pričaonice koje nastoje svakom sudioniku dati priliku da iznese svoja iskustva te da ih razmijeni s ostalima prisutnima. Na taj se način utvrđuje uzrok, tijek i posljedica određenog traumatskog događaja koji je zadesio pojedinca, što vodi ka ranom otkrivanju ili prevenciji razvoja poslije-traumatskih poremećaja.³³ Osim navedenih, u dječjim knjižnicama se primjenjuju još neki oblici pričaonica. Za mlađu djecu i onu koja su po prvi put u dječjoj knjižnici često se primjenjuju pričaonice koje nastoje potaknuti izražavanje vlastitih stavova, emocija, želja i iskustava te omogućiti međusobno upoznavanje sudionika. Također, osmišljavaju se pričaonice koje obrađuju motive iz svakodnevnog života, kao što su obitelj, dom, škola i slično, cilj kojih je potaknuti dijete da postane govornik te da iznese svoje anegdote i iskustva. Za stariju djecu primjenjuju se pričaonice koje nastoje potaknuti promišljanje o vlastitim iskustvima pravde i nepravde u svakodnevnom životu te pričaonice koje u središte stavljaju određeni problem, a teži se tomu da sudionici zajedničkim snagama dođu do najprihvatljivijeg rješenja, ali bez upućivanja kritika jedni drugima i odbacivanja pojedinih sudionika. Neovisno o tome za koji uzrast djeteta je pričaonica zamišljena, po njenom završetku slijede različite kreativne aktivnosti te grupne rasprave u kojima sudionici iznose vlastite dojmove o provedenoj radionici.

³¹Usp. Barath, Arpad. Nav. dj. Str. 31

³²Isto.

³³Isto. Str. 32.

d) Računalne radionice

Promjene koje su se u posljednja dva desetljeća dogodile u pogledu informacijske i komunikacijske tehnologije utjecale su na znanja i vještine koje pojedinac mora usvojiti kako bi zadovoljio kriterije pismenosti, odnosno da bi za sebe mogao reći da je pismen. Naime, danas je pismenost više od sposobnosti čitanja i pisanja. Informacijska eksplozija prouzrokovala je nagli porast broja objavljenih informacija s kojima pojedinac, neovisno o dobi, mora znati upravljati i pretvoriti ih u znanje. Upravljanje informacijama pretpostavlja da je pojedinac sposoban pronaći, vrednovati, organizirati i koristiti informacije na razumljiv način. Sukladno navedenom, informacijski stručnjaci danas su osobe koje, osim pronalaženja odgovarajuće informacije, imaju zadatak poučavati korisnike svih dobnih skupina o načinima pristupa, odabira, vrednovanja, diseminacije i uporabe informacija.

Da bi se osoba mogla informacijski opismenjivati važan preduvjet predstavlja razvijena informatička pismenost. Naime, danas se velikom broju informacija pristupa upravo preko računala koje je postalo sastavni dio velikog broja kućanstava. Djeca u današnje vrijeme sve ranije postaju korisnici računala. Upravo zato, potrebno je dijete od najranije dobi na primjeren način učiti kako koristiti računalo u ispunjavanju slobodnog vremena ili učenju. Dječji knjižničari prepoznali su da se u okviru dječje knjižnice trebaju osmišljavati i provoditi aktivnosti koje će djeci približiti računalo i mogućnosti koje ono nudi. Dječji knjižničari, uz pomoć volontera, procjenjuju koje su dobi djeca koja su došla prisustvovati računalnoj radionici te uzimajući to u obzir usmjeravaju djecu u korištenju računala. Mlađu predškolsku djecu najčešće se usmjerava na igranje edukativnih igara na računalu. Osim opće dječje znatiželje i radoznalosti, dijete kroz edukativne igre razvija svoj intelektualni potencijal te se suočava sa samostalnim rješavanjem problema i snalaženjem u novim situacijama. Osim na psihički, igre ovakvoga tipa utječu na motorički razvoj djeteta jer pospješuju koordinaciju oko-ruka.³⁴ Za predškolsku i djecu osnovnoškolskog uzrasta knjižničari u suradnji s volonterima koji su stručnjaci u području informatike, priređuju nešto složenije radionice. Cilj takvih radionica je poučavanje o pretraživanju mrežnih kataloga knjižnice, kako bi se djetetu približilo samostalno traženje literature koja ih zanima ili im je potrebna. Također, obuhvaćaju i podučavanje djece o strojnoj i programskoj opremi računala i to koristeći literaturu koja slikovno dočarava područje računalne tehnologije. Također, za djecu osnovnoškolskog uzrasta priređuju se radionice sigurnog pretraživanja interneta kojima se kod djeteta nastoji potaknuti kritičko promišljanje

³⁴Usp. Mihalić, Suzana. Djeca i računalo: uloga računala u predškolskoj dobi. URL: <http://www.istrazime.com/djecja-psihologija/djeca-i-racunalo-uloga-racunala-u-predskolskoj-dobi/> (2014-03-10)

svezi dostupnih sadržaja. Isto tako, osnovnoškolce se nastoji usmjeriti da Internet mogu koristiti i u kontekstu obrazovanja. Primjer za to su Internet natjecanja koja se organiziraju od strane mnogih obrazovnih institucija te mogućnost rješavanja zadataka iz predmeta koji se obrađuju u školama.³⁵ Isto tako, neke škole upravo preko Interneta traže partnere za učeničku razmjenu ili sudjelovanje u određenim projektima. Nadalje, ono što je važan dio svake računalne radionice koja se dotiče Interneta jest isticanje koja ponašanja nisu prihvatljiva i mogu dovesti do negativnih posljedica. Djetetu se uvijek naglašava da svoje osobne podatke i slike ne smije nikome davati te da ne smije ugovarati sastanke s osobama koje osobno i dobro ne poznaje. Također, djetetu se savjetuje da odmah obavijesti roditelje ukoliko mu netko preko Interneta šalje neprimjerene ili prijeteće poruke.

e) Ekološke radionice

Uspostavljanje ravnoteže između čovjeka i njegova okoliša danas je veoma bitno i podrazumijeva razvijenu ekološku svijest kod pojedinaca. Percepciju zaštite okoliša kod pojedinaca nužno je usmjeravati u pravcu održivog razvoja kako bi što bolje razumijevali vlastitu ulogu i odgovornost u pogledu rješavanja ekoloških problema. Naime, ekološki problemi mogu se definirati kao "bilo koja promjena stanja u fizičkom okolišu do koje je došlo zbog ljudske aktivnosti kojom se narušava to stanje, a ima učinke koje društvo drži neprihvatljivim po prihvaćenim ekološkim normama (standardima)".³⁶ Na temelju navedene definicije ekoloških problema, može se tvrditi kako pojedinac svojim načinom života, direktno ili indirektno, utječe na promjenu globalnog okoliša te da je nužno naglašavati i podizati svijest o važnosti promišljanja i pravilnog djelovanja u okviru zaštite okoliša.

Pretpostavka uspostavljanja ravnoteže s ekološkim sustavom jest "uspostavljanje ravnoteže u nama samima, između onoga što jesmo i onoga što činimo".³⁷ Upravo zato, nije dovoljno osuvremenjivati znanja o ekologiji kod odrasle populacije, već pojedince od najranije dobi upoznavati s njihovom odgovornosti u pogledu preventivne zaštite okoliša te aspektima ekoloških problema. Mogućnosti edukacije najmlađih su brojne, a osim odgojno-obrazovanih ustanova, sve više se na ekološku svijest kod djece nastoji djelovati i u informacijskim ustanovama kroz različite aktivnosti i programe u koje mogu biti uključeni njihovi roditelji. Kao osnovu svega, knjižničari nastoje u prostoru knjižnice izdvojiti svojevrzni "eko-kutić" u kojemu

³⁵Usp. Blažić, Arjana. Informatika za najmlađe. Zagreb : Naklada Haid, 2003. Str. 66.

³⁶Črnjar, Mladen. Ekonomika i politika zaštite okoliša: (ekologija, ekonomija, menadžment, politika). Rijeka : Ekonomski fakultet Sveučilišta : Glosa, 2002. Str. 25.

³⁷Gore, Al. Zemlja u ravnoteži : ekologija i ljudski duh. Zagreb : Mladost, 1994. Str. 40

su izložene knjige, brošure, plakati i časopisi iz područja ekologije, a nerijetko su postavljene i izložbe.³⁸ Na temelju materijala koje knjižnica posjeduje u svom fondu, vode se razgovori i rasprave te provode kvizovi o prirodi i društvu. Knjižničari kroz niz kreativnih radionica nastoje poticati djecu na vlastiti angažman u pogledu zaštite okoliša. Tijekom radionica djeca na kreativan i zabavan način uče o postupcima recikliranja. Primjerice, od kutija za jaja, različitih plastičnih ambalaža, starih novina i časopisa djeca izrađuju umjetničke i uporabne predmete kao što su nakit, ukrasne kutije, igračke, stalci za boje i olovke te ukrašavaju platnene vrećice ili torbe.³⁹ Nakon radionica ovakvog tipa slijede izložbe dječjih rukotvorina ili gledanje edukativnih filmova pomoću kojih djeca mogu steći dodatna znanja i vještine.

Ekološke radionice u knjižnicama često se, osim u suradnji s dječjim vrtićima, odvijaju i u suradnji sa školama te se tako teorija koja je dio nastavnog plana i programa praktično primjenjuje kroz niz aktivnosti. Suradnja između pojedinih ustanova više je nego poželjna kada se radi o edukaciji djece. Osim razmjene informacija i iskustava između knjižničara u narodnim i školskim knjižnicama, nastoji se poticati i komunikacija između knjižničara i nastavnog osoblja škola.

5. ISTRAŽIVANJE ZASTUPLJENOSTI ORGANIZACIJSKIH OBLIKA RADA NA DJEČJIM ODJELIMA ŽUPANIJSKIH MATIČNIH NARODNIH KNJIŽNICA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Cilj istraživanja bio je utvrditi provode li se igraonice i pet vrsta radionica: radionice čitanja, radionice pričanja priča, lutkarske i dramske radionice, računalne radionice i ekološke radionice u knjižnicama u Republici Hrvatskoj. Istraživanje je provedeno na dječjim odjelima županijskih matičnih narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj, odnosno na uzorku od 20 knjižnica. Istraživanje se provodilo u svibnju 2014. godine. Kao izvor za istraživanje korištene su mrežne stranice knjižnica za koje su poveznice navedene u popisu literature.

Tablica 1. *Zastupljenost organizacijskih oblika rada na dječjim odjelima županijskih matičnih narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj*

Redni broj	Županija	Naziv knjižnice	Igraonica	Radionice čitanja	Lutkarske i dramske radionice	Radionice pričanja priča	Računalne radionice	Ekološke radionice
1.	Bjelovarsko-bilogorska	Narodna knjižnica						

³⁸Usp. Knjižnice grada Zagreba. URL: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=4220> (2014-03-10)

³⁹Usp. Mali zelenachi. URL: <http://malizelenachi.wix.com/ekotako#!radionice/c158d> (2014-03-10)

	županija	<i>Petar Preradović</i> Bjelovar	+	+	+	+	-	-
2.	Brodsko-posavska županija	Gradska knjižnica Slavonski brod	+	+	+	+	+	-
3.	Dubrovačko-neretvanska županija	Dubrovačke knjižnice; Narodna knjižnica Dubrovnik	+	+	+	+	+	+
4.	Istarska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Pula	+	+	+	+	+	+
5.	Karlovačka županija	Gradska knjižnica <i>Ivan Goran Kovačić</i> Karlovac	+	+	+	+	+	+
6.	Koprivničko-križevačka županija	Knjižnica i čitaonica <i>Fran Galović</i> Koprivnica	+	+	-	+	+	-
7.	Krapinsko-zagorska županija	Gradska knjižnica Krapina	+	+	+	+	+	-
8.	Ličko-senjska županija	Samostalna narodna knjižnica Gospić	+	+	+	+	-	+
9.	Međimurska županija	Knjižnica <i>Nikola Zrinski Čakovec</i>	+	+	+	+	-	+
10.	Osječko-baranjska županija	Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek	+	+	+	+	-	+
11.	Požeško-slavonska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Požega	+	+	+	+	+	+
12.	Primorsko-goranska županija	Gradska knjižnica Rijeka	-	+	-	+	-	-
13.	Sisačko-moslavačka županija	Narodna knjižnica i čitaonica Sisak	+	+	+	+	+	+
14.	Splitsko-dalmatinska županija	Gradska knjižnica <i>Marka Marulića</i> Split	+	+	+	+	+	+
15.	Šibensko-kninska	Gradska knjižnica						

	županija	<i>Juraj Šižgorić</i> Šibenik	+	+	+	+	+	+
16.	Varaždinska županija	Gradska knjižnica i čitaonica <i>Metel Ožegović</i> Varaždin	+	+	+	+	+	+
17.	Virovitičko-podravska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica	+	+	+	+	+	+
18.	Vukovarsko-srijemska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci	+	+	+	+	+	-
19.	Zadarska županija	Gradska knjižnica Zadar	+	+	+	+	+	+
20.	Zagrebačka županija i grad Zagreb	Knjižnice grada Zagreba; Dječja knjižnica <i>Marina Držića</i> Zagreb	+	+	-	+	+	-

Tablica 2. Zastupljenost organizacijskih oblika rada na dječjim odjelima županijskih matičnih narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj (ukupno)

	Ukupno (N) 20
Igraonica	19
Radionice čitanja	20
Lutkarske i dramske radionice	17
Radionice pričanja priča	20
Računalne radionice	15
Ekološke radionice	13

Iz Tablice 1. i 2. vidljivo je da se u 19 knjižnica kao razvojni program za djecu ili prostor u kojem se djeca uz nazočnost stručnog osoblja igraju i družu, nudi igraonica. Radionice čitanja i radionice pričanja priča zastupljene su u svim knjižnicama obuhvaćenim istraživanjem, dok se lutkarske i dramske radionice primjenjuju u 17 knjižnica. Računalne radionice provode se u 15 knjižnica, dok se ekološke radionice provode u 13 knjižnica, što je znatno manje u odnosu na prisutnost drugih oblika radionica.

5. 1. ZAKLJUČAK ISTRAŽIVANJA

Na temelju rezultata istraživanja može se zaključiti da se igraonice i/ili neka vrsta radionice provode u svim knjižnicama u RH. Odnosno, ne postoji knjižnica u kojoj se navedeni organizacijski oblici rada ne provode. Takvi rezultati mogu ukazivati na to da su knjižnice u Republici Hrvatskoj prepoznale svoju ulogu u zadovoljavanju informacijskih i čitateljskih potreba djece te uvidjele važnost osmišljavanja knjižničnih programa, usluga i aktivnosti kojima se na kreativan način objedinjuju učenje i igra. Nadalje, može se zaključiti kako knjižnice obuhvaćene istraživanjem, uz društvenu ulogu koju imaju, njeguju i obrazovnu ulogu, što potvrđuje sve veća suradnja s obrazovnim ustanovama na lokalnoj razini i provođenje sve raznovrsnijih i kvalitetnijih aktivnosti za djecu i mlade.

6. ZAKLJUČAK

Važnost provođenja pedagoško-animatorskih aktivnosti za djecu prvotno je prepoznata u narodnim knjižnicama SAD-a, a potom u Velikoj Britaniji gdje je 1973. godine u gradu Brightonu osnovana igroteka s igraonicom. Značajne promjene u pogledu dječjeg knjižničarstva u Hrvatskoj počele su se odvijati sredinom 20. stoljeća kada se svakom djetetu, koje nije polaznik nekog od institucionalnih oblika odgoja i obrazovanja, nastojalo omogućiti sudjelovanje u kreativnim programima i aktivnostima. Već po osnutku prvog Odjela za djecu u sklopu Gradske knjižnice u Zagrebu, Knjižnica je počela osmišljavati i provoditi pedagoško-animatorske aktivnosti te je u suradnji s drugim ustanovama razvijala i provodila raznovrsne programe koji su dodatno obogaćeni osnivanjem Multimedijuskog centra 1984. godine. Prva dječja knjižnica potaknula je osnivanje dječjih odjela i knjižnica diljem Republike Hrvatske. Time je omogućena razmjena znanja te razvijanje i unaprjeđenje usluga i programa za djecu. Dječja knjižnica danas je mjesto koje omogućuje korisnicima prepoznavanje i odgovaranje na njihove potrebe informacijskog, kulturnog i obrazovnog karaktera te omogućuje pristup različitim medijima i pružanje zabavnih sadržaja. Sukladno tomu, dječji knjižničar sve više se nalazi u ulozi odgajatelja, voditelja različitih aktivnosti te animatora koji osmišljava, organizira i provodi aktivnosti i programe za djecu. Od organizacijskih oblika rada s djecom, dječja knjižnica najviše provodi igraonice i radionice, iako se kao organizacijski oblik rada pojavljuje i tečaj. Igraonica u središte stavlja djetetovu potrebu za igrom te se ostvaruje pomoću igračaka, edukativnih slikovnica i drugih materijala. Igraonica omogućuje djetetu igru s odabranim igračkama samostalno ili s drugom djecom i to uz suradnju voditelja igraonice, roditelja ili drugih članova obitelji. Neovisno o tome koji se oblik igre primjenjuje, na voditelju igraonice je da organizira i potiče djecu te da uvijek nastoji podići kvalitetu igre na višu razinu. Za razliku od igraonice, radionica je ponajviše usmjerena na kreativno izražavanje i omogućuje sudionicima da međusobno raspravljaju o danom zadatku ili postavljenom problemu te da zajedničkim idejama dođu do rješenja. U dječjim knjižnicama provodi se niz radionica koje se međusobno razlikuju po temi, sadržaju i potrebnim materijalima za provedbu. No, ono što je zajedničko svim radioničkim oblicima rada je da se dostupni informacijski izvori koriste u svrhu stvaranja, kulturnog osvješćivanja i umjetničkog izražavanja. Primjerice, radionice čitanja i radionice pričanja nastoje usmjeriti dijete na njemu primjerenu literaturu, ali i potaknuti analitički i kritički pristup određenoj temi ili problemu. Radionice imaju veliku ulogu u procesu samoaktualizacije i razvijanju samopouzdanja. To posebno dolazi do izražaja u lutkarskim i dramskim radionicama u kojima odabrana književna djela služe kao poticaj za vlastite

interpretacije i prenošenje ideja drugim sudionicima. Nadalje, sve veći razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije uvjetovao je korištenje računala od najranije dobi. Tako se u dječjoj knjižnici na računalima odvijaju aktivnosti koje se temelje na razvijanju informatičke i informacijske pismenosti te igranju edukativnih igara. Posljednja vrsta radionice spomenuta u radu jest ekološka radionica. Cilj ekološke radionice je upoznavanje s raznolikosti živih organizama, njihovim međuodnosom te razvijanje svijesti o očuvanju okoliša. O provođenju navedenih organizacijskih oblika rada govori istraživanje provedeno na 20 knjižnica Republike Hrvatske. Rezultati istraživanja pokazali su kako gotovo sve knjižnice provode igraonice te radionice čitanja i pričanja priča. U nešto manjoj mjeri, odnosno u 17 knjižnica, provode se lutkarske i dramske radionice, dok se računalne provode u 15 knjižnica. Ekološke radionice provode se u 13 knjižnica obuhvaćenih istraživanjem.

Kvaliteta provedivosti organizacijskih oblika rada u dječjoj knjižnici ovisi o uvjetima i mogućnostima ustanove u kojoj se isti provode te ostvarenoj suradnji sa ustanovama na lokalnoj razini. Isto tako, bitno je naglasiti kako se oblici i sadržaji rada moraju temeljiti na sustavnom promatranju djece, ali i suradnji s roditeljima. Također, neophodno je sustavno osmišljavati nove načine provedbe programa i aktivnosti, uvažavati mišljenja i prijedloge korisnika knjižnice te biti u toku s promjenama koje se događaju u području dječjeg knjižničarstva kako bi se uspješno moglo odgovarati na potrebe i interese postojećih i potencijalnih korisnika.

7. LITERATURA

1. American Library Association. Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries, 2009. URL: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alsccorecomps> (2014-05-01)
2. Barath, Arpad. Korak po korak do prava djeteta : priručnik za kreativne susrete s djecom u radionicama dječjeg odjela narodne knjižnice. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba : Gradska knjižnica Zagreb, 1999.
3. Blažić, Arjana. Informatika za najmlađe. Zagreb : Naklada Haid, 2003.
4. Bučević-Sanvicenti, Lorenka. Uloga knjižničara u usvajanju znanja kod djece i mladeži. // Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje 4, 1-2 (2000), str. 47-57.
5. Čičko, Hela. Kako je rastao i razvijao se Odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/ priredila: Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 12-26.
6. Črnjar, Mladen. Ekonomika i politika zaštite okoliša: (ekologija, ekonomija, menadžment, politika). Rijeka : Ekonomski fakultet Sveučilišta : Glosa, 2002.
7. Franković, Đuro. Taši, taši, tanana! : dječje igre, pjesme, brojalice, uspavanke, brzalice i rugalice. Pečuh : Hrvatski institut, 1994.
8. Gašparac, Biserka. Igramo se kazališta ili književni tekst kao podloga za dramsku igru u knjižnici. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 87-92.
9. Gore, Al. Zemlja u ravnoteži : ekologija i ljudski duh. Zagreb : Mladost, 1994.
10. IFLA-in i Unesco-ov manifest za narodne knjižnice. (2006), str. 32. URL: <http://archive.ifla.org/faife/policy/iflastat/Internet-ManifestoGuidelines.pdf> (2014-04-30)
11. Igraonica i igroterka : priručnik za osnivanje i rad/ Bručić-Dvoršak, Stanka [et al.]. Zagreb : Savez društava Naša djeca, 1983.
12. Kadum-Bošnjak, Sandra. Suradničko učenje. // Metodički ogledi 19, 2, (2012), str. 181-199.
13. Kovač, Višnja. Uloga i mjesto igračke u dječjoj knjižnici. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik / priredila: Janka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 104-107.
14. Mali zelenachi. URL: <http://malizelenachi.wix.com/ekotako#!radionice/c158d> (2014-03-10)

15. Martinko, Jasna. Radionica- metoda interaktivnog učenja i poučavanja odraslih. // Andragoški glasnik: glasilo Hrvatskog andragoškog društva 16, 2, (2012), str. 165-174.
16. Mihalić, Suzana. Djeca i računalo: uloga računala u predškolskoj dobi. URL: <http://www.istrazime.com/djecja-psihologija/djeca-i-racunalo-uloga-racunala-u-predskolskoj-dobi/> (2014-03-10)
17. Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
18. Stričević, Ivanka. Strategije razvoja knjižnica za djecu : sadržajna i informacijska prohodnost. // Godišnjak Gradske knjižnice i čitaonice "Metel Ožegović" Varaždin/ glavni i odgovorni urednik Marijan Kraš. Varaždin : Gradska knjižnica i čitaonica "Metel Ožegović", 1998. Str. 282-286.
19. Stričević, Ivanka. Dječja knjižnica ukorak s vremenom. // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 6-11.
20. Stričević, Ivanka. Igraonice i igroteke- podrška obiteljskom odgoju. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta 8 (2006), 1, str. 199-220.
21. Štefančić, Silko. Kronologija i postojanja i rada Multimedijskog centra Gradske knjižnice u Zagrebu (1984-1999). // Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik/priredila: Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 27-39.
22. Vidović, Stanislava; Radovanović, Marija. Radionica - o čemu je reč? URL: http://www.ceoor.kg.edu.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=39&Itemid=15 (2014-03-10)
23. Walter, Virginia A. Children & libraries : getting it right. Chicago : American Library Association, 2001.
24. Walter, Virginia A. Twenty-First-Century Kids, Twenty-First-Century Librarians. Chicago: American Library Association, 2010.

IZVORI

1. Narodna knjižnica *Petar Preradović* Bjelovar. URL: www.knjiznica-bjelovar.hr (2014-05-01)
2. Gradska knjižnica Slavonski Brod. URL: www.gksb.hr (2014-05-01)
3. Dubrovačke knjižnice Dubrovnik. URL: www.dkd.hr (2014-05-01)
4. Gradska knjižnica i čitaonica Pula. URL: www.gkc-pula.hr (2014-05-01)
5. Gradska knjižnica *Ivan Goran Kovačić* Karlovac. URL: <http://www.gkka.hr/> (2014-05-01)

6. Knjižnica i čitaonica *Fran Galović* Koprivnica. URL: www.knjiznica-koprivnica.hr (2014-05-01)
7. Gradska knjižnica Krapina. URL: www.gkkr.hr (2014-05-01)
8. Samostalna narodna knjižnica Gospić. URL: <http://www.knjiznica.hr/gospic> (2014-05-01)
9. Knjižnica *Nikola Zrinski* Čakovec. URL: www.kcc.hr (2014-05-01)
10. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. URL: www.gskos.hr (2014-05-01)
11. Gradska knjižnica i čitaonica Požega. URL: www.gkpz.hr (2014-05-01)
12. Gradska knjižnica Rijeka. URL: www.gkri.hr (2014-05-01)
13. Narodna knjižnica i čitaonica Sisak. URL: www.nkc-sisak.hr (2014-05-01)
14. Gradska knjižnica *Marka Marulića* Split. URL: www.gkmm.hr (2014-05-01)
15. Gradska knjižnica *Juraj Šižgorić* Šibenik. URL: www.knjiznica-sibenik.hr (2014-05-01)
16. Gradska knjižnica *Metel Ožegović* Varaždin. URL: www.knjiznica-vz.hr (2014-05-01)
17. Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. URL: www.knjiznicavirovitica.hr (2014-05-01)
18. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. URL: www.gkvk.hr (2014-05-01)
19. Gradska knjižnica Zadar. URL: www.gkzd.hr (2014-05-01)
20. Knjižnice grada Zagreba: Dječja knjižnica Marina Držića Zagreb. URL: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=59> (2014-05-01)